

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliarvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MDLX. ad annum MDCXXIII.

Parisiis, 1644

Oratio Caroli Cardinalis Titvli S. Praxedis, Archiepiscopi Mediolanensis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15522

ANNO
 CHRISTI
 1569.

tum ad Dei ipsius gloriam, tum ad eorum qui in nostra fide, curaque conquiescunt, salutem. In quarum rerum omnium fidem hoc edictum confici, auctoritateque nostra imprimi & nostro signo muniri, tum cancellarii nostri manu signatum, in vulgus publice proponi voluimus. Datum Mediolani die 16. Martii anno 1569.

ORATIO CAROLI CARDINALIS

TITVLI S. PRAXEDIS, ARCHIEPISCOPI

MEDIOLANENSIS.

Habita in prouinciali Concilio II.

ETSI quod, duce Spiritu sancto, a Tridentinis patribus decretum est, vt tertio quoque anno prouinciales Synodi habeantur, hæc causâ, patres reuerendissimi, satis explorata est, & ea quidem iustissima quamobrem iam tribus post primum nostrum congressum annis huc iterum conueniremus: tamen si quis rem ipsam attente intuetur, facile animaduertet, hoc iterati Concilii officium non solum Tridentino iussui debitum, verum etiam & temporum conditioni, & pastoralis nostri muneri, & initiis quæ proximo superiori Concilio iecimus, consequens ac plane necessarium. Iam cognoscitis, iam scitis qua in perturbatione reipublicæ Christianæ status versetur; quam funestæ hæreseon faces in finitimis prouinciis iam diu excitatæ, quam turbulenti inde in Gallia motus, quam multæ strages, quot pugnatæ editæ sint. Quid? quot templa vel augustissima diruta, delubra religiosissimis imaginibus & signis & ornamentis spoliata, vasa sacra erepta, reliquiæ sanctorum dissipatæ, sacerdotes & religiosi viri interfecti, sacræ virgines iniuriosius tractatæ, diuina polluta, omnia denique prostrata iacent. Quousque tandem irasceris Domine? quousque tandem vineam quam plantauit dextera tua, & populum Christi Iesu Filii tui sanguine expiatum, videbimus ita crudeliter, ita fœde diripi, vastari, dissipari? quousque cibabis nos pane lacrymarum, potum dabis nobis in lacrymis, & in mensura? Hæc autem mala, quæ pestifera sunt, quæ perniciofa, etsi a nobis interiecto quodam spatio abesse videntur, ita tamen vndique nos circumstant, & in foribus ipsis prope adsunt, vt in

Concil. Tom. 36.

T ij

singulas horas, vel momenta potius timendum sit, ne hæc aquarum vis in hanc prouinciam erumpat, totamque fluctibus suis euertat, nisi Dei ope, & pastorum summa vigilantia occurratur. Verum alia incommoda sunt, & ea quidem non leuia, quæ cum in visceribus prouinciæ nostræ hæreant, nos valde admodum commouere debent. Nam etsi superiori nostro Conuentu multa auctore Deo decreuimus, multaque post pastoralibus nostris vigiliis egimus, vt bene constituendæ huius prouinciæ signum aliquod sustulisse videamur: tamen multi adhuc sunt inueterati morum errores, & alia item, quæ a nobis cum emendationem plane desiderent, in iis corrigendis nostræ curæ ac sollicitudines hoc tempore euigilare debent. Ea est enim horum temporum conditio, vt homines alii mundi potius quam Dei amatores, animum iis rebus adiungant, quæ ad diuitiarum in primis & carnis sollicitudinem curamque spectant; alios vero aliis illecebris, aliis fallaciis quasi vinculis quibusdam irretitos teneat perpetuus ille humani generis hostis, qui tamquam leo rugiens, mortales circumit quærens quem deuoret. Si denique prouinciam vniuersam lustramus, omnia ad carnis occasionem, reclamante Apostolo, traducta in eo statu esse cernimus, vt adumbrata quædam, non solida illa veraque pietatis Christianæ species retineri videatur. Hæc mala quidem intestina cum sint, etsi illis quibus finitimas prouincias afflictas diximus genere inferiora, eiusmodi tamen sunt, ex quibus cum argumenti cuiusdam species, vulgi iudicio, hæreticis subministrari videtur ad tuendos suos errores: tum etiam id, quod Deus auertat, fieri facile posset, vt hominibus nostris, si in conscientiæ prauo habitu eos obsordescere patiemur, quasi fores aperiretur, aditusque patefieret ad nefariam hæreseon labem. Idque cum ex multis aliis, peneque innumerabilibus exemplis, tum ex hoc vno potissimū cognosci licet, quod populus Israeliticus cum in conuiujs & comessationibus, viuendique licentia versaretur, impura conscientia inquinatus, procliuius quidem delapsus est ad perniciosissimum idolorum morbum. hoc ipsum apostolus Paulus cum animaduertisset, Timotheum discipulum propterea illis verbis admonuit: *Conscientiam bonam habe, quam multi repellentes in fide naufragauerunt.* Vnde tandem, patres, tot veteres hæreses, quæ

1. Tim. 1.

ANNO
CHRISTI
1569.

olim restinctæ in hæc tempora inciderunt, nisi ex depravatis contaminatisque gentium moribus? Vt enim vetus aliquis morbus recrudescit, si recenti vel leuissimo malo corpus afficitur, sic hæreseon pestem, quibus iam ecclesia variis temporibus vexata est, antiquorum patrum virtutibus, tamquam salutaribus remediis, olim compressam, nostrorum temporum corruptela quasi veterem morbum iterum ingrauescere videmus. In hoc igitur rerum discrimine videte quanta nobis, qui Christiani exercitus antesignani, & animarum medici sumus, necessitas imposita esset, vt Concilium iniremus, quo plures & ad propulsanda pericula, & sananda vulnera in vnum, Spiritu sancto duce, conuenientes, a Deo misericordiarum & patre consolationis auxilium facilius implorarem; tum etiam quo cautius res multorum iudicio, & consensu constitutæ essent, eo promptiori animo, propensiorique ad obediendum voluntate, ab iis susciperentur, quorum saluti maxime consulere debemus. Hoc nostrum munus est, hoc nostrum officium, patres. Etenim si in episcopalis dignitatis excelsa sede collocati sumus, tamquam e specula quadam pericula prospicere, eaque propellere nos oportet, si quæ iis imminet, qui in nostra fide nostraque cura conquiescunt: si parentes item filiorum incolumitati paternam curam adhibere: si pastores ab ouibus, quas sacrosancta sua morte Iesus Christus ex inferi faucibus atque ore eripuit, nunquam oculos deiicere; & si quæ impura vitiorum labe extabescunt, salis acrimonia sanare: si quæ demum in morum tenebris aberrantes sunt, iis præluere debemus. Nam vt summus ille rerum opifex principio cum cælum, quod intuemur effecit, stellarum multitudine ornauit, quæ solis splendore illustratæ, in nocte super terram lucerent; sic in spiritali huius sæculi renouatione, prout in ecclesia, tamquam in quodam cæli firmamento prophetas & apostolos, pastores & doctores, qui quasi stellæ, sempiterni illius solis Christi Domini lumine illustrati, huic tenebri-
cosi sæculi caligini præessent, & ab humanis mentibus tenebras depellerent quodam illustris sanctæque disciplinæ splendore. Hos igitur, quos cælestis Sapiencia pastores esse, & in apostolorum tamquam in parentum locum succedere voluit; *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*, inquit *Psalm. 44.*

Propheta; quid est cur eos parentes, eos duces, eos magistros non imitemur? Illi in constituenda nascente tunc Christiana republica, maximisque rerum difficultatibus, hac Conciliorum ratione vfi, cum confusam illam errorumque tenebris implicitam mundi faciem euangelicæ disciplinæ lumine illustrarint, tum ad eam restituendam exemplum nobis præbuerunt, vt in tanta scilicet rerum perturbatione, & in hac tetra peccatorum caligine nos, qui eorum locum tenemus, osque Domini sumus, & e quorum labiis, tamquam ab angelis Domini exercituum, populi legem requirunt; a fonte lucis Spiritu sancto, in cuius nomine hodierno die congressi sumus, salutare vitæ leges haurientes, doceamus prouinciæ nostræ homines ambulare vt filios lucis, & afferre fructus lucis in omni iustitia & bonitate, & veritate; probantes quid sit beneplacitum Deo, nec communicantes operibus infructuosis tenebrarum. Nec vero existimemus, patres, muneris nostri partes omnino expletas a nobis esse in iis quæ tribus ante annis hoc ipso in loco multa constituimus: quoniam si rem omnem ita spectamus, quemadmodum sane debemus, opus ministerii nostri inchoasse quidem, sed perfecisse certe non videbimur. At vero est cur expleamus; ita rerum status postulat, ita sæpe multis locis vnumquemque nostrum Apostolus monet: *Vide, inquit, vt ministerium, quod in Domino accepisti, expleas: dedit enim pastores & doctores in consummationem sanctorum, in opus ministerii ad ædificationem corporis Christi.* Ergo si ad consummationem, & ad perfectam quamdam sanctitatis disciplinam tota ministerii nostri ratio spectat; inanes profecto conatus nostri, frustra que suscepti essent labores, iactis primum illis fundamentis, nisi reliqua quæ ad ædificii extruccionem & consummationem desunt, perfici contendamus omni summo studio. Nam quo tempore huc primo in Concilium conuenimus, populis nostris, tamquam paruulis aut certe infirmioribus, si præter lac escam dedimus, at solidiorem cibum tum præbere vix potuimus; idque Christo Domino magistro, qui multa cum haberet, quæ apostolis diceret, non omnia tamen vno tempore eos docuit, propterea quod ad ea portanda tunc sane essent minus idonei. Et quemadmodum is

Ephes. 4.

ANNO
CHRISTI
1569.

longo temporis progressu, tum excitatis sanctorum patrum mentibus, tum sacrosanctis habitis Conciliis, ecclesiam suam doctrinae splendore in dies magis atque magis illustrare voluit, cum vel momento temporis id ipsum praestare potuisset: sic nobis qui matrem ecclesiam colimus, atque obseruamus, illud ab eius benignitate sperandum est, vt & nunc & in posterum, prout temporum ratio requireret, ea patefaciat atque aperiat, quaecumque superioris nostri Concilii temporibus non opportuna ipsius Dei Spiritus nobis non suggessit, vt illa fidelibus nostris tunc traderemus. Illud praeterea accedit, quod quemadmodum agricolis vsu saepe venit, vt postquam semel agrum bene coluerint, eumque a rubis inutilibusque herbis purgarint, vites putarint, & arbores interlucarint, nisi crebro eadem culturam adhibuerint, ager, qui illorum studio enituit, horridus, incultusque fiat; sic fideles, qui agricultura Dei sunt, vbi nostris vigiliis ac studiis, quae superiori Concilio adhibuimus, ad aliquem nitorem adducti sunt, nisi saepius ad ea, quae post succreuerunt, amputanda redeamus, facile ille pristinus cultus temporis progressu horrescit: tum si quae etiam deprauata consuetudo diuturnitate fulcitur, ita alte radices egit, vt velut hedera late sese diffundens, saepe vix aut ne vix quidem euelli queat. Itaque cum in perpetua quadam agri dominici colendi ratione nostrum munus pene totum positum esse debeat, diligentes agricolas vnique nostrum imitandos Deus apud Ieremiam proponit his verbis: *Ecce constitui te super gentes, super regna, vt euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & aedifices, & plantes.* Quod si fortasse pauca erunt quae nostris aliis constitutionibus addi oportere videbuntur, vtilitas tamen non parua neque exiguus fructus ex hoc ipso Concilio existet, si nos superiora decreta in conspectu quasi in speculo quodam habentes, contemplantur, si quae vel nostra, qui iussimus, vel aliorum, quibus iussum est, culpa contracta est in illis exequendis; aut si quae sunt, quae certis quibusdam causis nec per nos, nec vero per illos praestari adhuc licuit: hocque pacto, tum si quid culpae admissum est, quoniam officio nostro ante defuimus, id sedulo emendemus, tum difficultatum ratione hoc ipso in loco agitata & diligenter explicata, adhibea-

Cap. 1.

mus quæ opportuna erunt remedia. Habetis igitur, patres reuerendissimi, causas, quare huc iterum conuenimus, tum etiam intelligitis, quam grauis rerum tractatio nobis proposita sit, quæ tota ad sananda huius prouinciæ vulnera, ad pericula animarum propulsanda, ad dissiaciendas morum tenebras, ad agri denique dominici cultum pertinet. Idque plane omne, quantum in nobis est, ita præstare debemus, vt primum quæ semel per nos decreta sunt, ea nos quo maximo possumus, & quo certe debemus studio, exequi contendamus: deinde si omni pietate, certa que animi deliberatione in hoc ipso Conuentu supplere studeamus quæcumque superioris Concilii decretis defunt, ad restituendum illum prope deflorescentis Christianæ pietatis cultum; post si qua vitiorum zizania tribus ab hinc annis subdolos ille operarius fatanas in hac prouincia conseruit, operam demus, vt eorum stirpes studiis nostris omnino conuellamus. Iam hic duce Spiritu sancto adsumus, reuerendissimi patres, vt prouinciale nostrum Concilium iterum celebremus; in qua muneris tractatione pro rei grauitate animo menteque reputemus, quæ nobis potissimum proposita esse debeant. Ac primum quidem perspicuum est, quam turpe, quam detestabile sit in eo quod Christi legatione fungimur, Deique ministri sumus, si non Christum ipsum, non quæ Dei sunt, sed quæ nostra quæramus: Oportet igitur nos depositis cupiditatum nostrarum perturbationibus, oculisque mentis in cælum coniectis, non utilitates nostras, non commoda, non hominum honores spectemus, non rebus nostris, non popularibus studiis, non laudi, non gloriæ nostræ, sed Christo seruiamus, cui omnem gloriam, omnem laudem, omnem honorem debemus. Neque enim est cur aut nobis ipsis aut hominibus placeamus; siquidem quis inde fructus, si nos ipsos amantes, animæ nostræ iacturam faciamus? ecquæ utilitas nobis existet, si iram Dei in nos concitantes, hominum beneuolentiam populari quadam indulgentia conciliemus? Audiamus Paulum clamantem: *Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Dissipat autem Deus ossa eorum, qui hominibus placent*, inquit Propheta. Ergo ad Dei voluntatem, tamquam certam normam, consilia, cogitationes, studia & actiones nostras dirigamus. Deinde hic eo animo, caque

Galat. 1.

Psalm. 52.

Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Dissipat autem Deus ossa eorum, qui hominibus placent, inquit Propheta. Ergo ad Dei voluntatem, tamquam certam normam, consilia, cogitationes, studia & actiones nostras dirigamus. Deinde hic eo animo, caque

ANNO
CHRISTI
1569.

eaque mente adesse debemus, vt non coacti, sed sponte, liberaque voluntate, non, vt in plerisque actionibus fieri solet, aut consuetudine, aut quadam officii specie, nec fecte, nec simulate, sed vera solidaque rerum agendarum deliberatione rem omnem tractemus, ita vt non adumbratam quamdam sed expressam illam disciplinæ Christianæ formam afflante Spiritu sancto decretis nostris restituere curemus, quam nascente ecclesia instituit viuus sermo Dei & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Nam si vitiorum semina non funditus tollere studemus, sed satis id esse putamus, vt externa quædam tantum, quæ oculis offensionem in vulgus præbent, quasi leui manu emendemus; id nobis eueniet quod agricolis, qui dum herbas inutiles radicitus euellere negligunt, quæque solum e terra extant amputant, ne agrum quidem a stirpibus noxiis purgant, sed etiam quod plane nolunt, id sane efficiunt, vt vberiores paucis post diebus emanent. Nec vero est cur a muneris nostri ratione deterreamur, vel quia his pastoralibus nostris studiis actionibusque animos eorum exulcerari videamus, qui filii sunt perditionis; vel quia populares illæ, quibus quasi ficus foliis deformes, prauique mores contegi solent, voces audiantur. Non ferunt hæc tempora veterum Canonum seueritatem: sic iamdiu viximus, sic vixerunt, ita egerunt qui ætate antecesserunt; vitæ institutum nihil est quod mutemus. At nos hæc, atque adeo alia eiusmodi contemnamus, proponamusque nobis ob oculos libertatem illam spiritus, & virtutem, qua armati patres nostri apostoli, qua muniti martyres, qua instructi nostri ordinis sanctissimi homines, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius huius ecclesiæ antistes qua affecti alii religiosi viri, apostolico quodam animorum ardore flagrantes, nullis non minis, non hominum clamoribus, non furoribus, quasi tribunitiis fracti, nec debilitati pro Dei gloria, pro gregis commissi salute, forti, constantique animo adhibuerunt illam quasi censoriam virtutem, acerrimam peccatorum vindicem. Eorum fere exemplo adducti nos quoque apostolica illa constantia & euangelica virtute, qua vna nihil est in ecclesiasticis pa-

storibus illustrius, nihil magis necessarium, sine metu, & constanter certe agamus, atque adeo perficiamus quod euangelium docet, quod Christus iubet, quod ratio præcipit, quod gregis salus, quod ecclesiæ auctoritas dignitasque postulat. Nam si contra a nobis fiet, in formidoloso illo Dei iudicio, cum animarum quæ in fidem & curatio- nem nobis traditæ sunt rationem reddemus, tum aliorum nos accusantium vociferationes, & irati iudicis, nos item acerbe obiurgantis, eas voces audiemus; Si speculatores eratis, cur cæci? si pastores, cur gregem vobis commissum errare permisistis? si sal terræ, quonam modo euauistis? si lux eratis, cur sedentibus in tenebris & umbra mortis non illuxistis? si apostoli, cur apostolica virtute non vsi, cuncta egistis ad hominum oculos? si os Domini, cur muti? si vos huic oneri impares esse sentiebatis, cur tam ambitiosi? si pares, cur ita desides, ita negligentes? nihil vos propheta- rum voces, nihil euangelii leges, nihil apostolorum exem- pla, nihil pietas, nihil religio, nihil ecclesiæ labentis status, nihil hic formidolosus iudicii dies, nihil præmia, nihil sup- plicia, æternique cruciatus mouerunt? Has horribiles irati iudicis voces nobiscum, patres, animo menteque repute- mus, vt iis, atque adeo aliis excitati in hac sacrosancta tam grauium rerum tractatione non remisse, non leniter, non timide, non negligenter, non dissimulanter, sed sincere, & constanti sanctaque sollicitudine, Deum solum specta- tes, quod in nostro officio nostroque munere positum est agamus & perficiamus, duce Spiritu sancto, omnium actio- num, & consiliorum moderatore. Cui gloria sit & honos sempiternis ætatum sæculis. Amen.

ANNO
CHRISTI
1569.

IN NOMINE
SANCTÆ ET INDIVIDVÆ TRINITATIS,
PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI.

Nos Carolus Borromæus, sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sanctæ Praxedis presbyter cardinalis, Dei & apostolicæ sedis gratia archiepiscopus Mediolani, de consilio & assensu reueren- tissimorum patrum, coepiscoporum nostrorum, in prouinciali no- stro Concilio Mediolanensi secundo, hæc, quæ sequuntur, constitui- mus ac decernimus.